

قانون اساسی

متن سابق اصول بازنگری شده در سال ۱۳۶۸
متن پیش‌نویس قانون اساسی
قانون اساسی مشروطه
متمم قانون اساسی مشروطه
نظرات شورای نگهبان و ...

به اهتمام: دکتر ابوفذر بهروزی

دکترای حقوق خصوصی و مدرس دانشگاه
سردفتر اسناد رسمی

عنوان قرارداد: عنوان و نام پدیدآور: وضعیت ویراست: مشخصات نشر: مشخصات ظاهری: شابک: وضعیت فهرست نویسی: یادداشت: موضوع: شناسه افزوده: رده بندی کنگره: رده بندی دیویی: شماره کتابشناسی ملی: اطلاعات رکورد کتابشناسی:

ایران. قانون اساسی (جمهوری اسلامی) (Qanun assasi (Jomhuri Eslami Iran
قانون اساسی / به اهتمام ابوذر بهروزی.
ویراست ۶.
تهران : نوآور، ۱۴۰۴.
۱۵۶ص.
۹۷۸-۶۰۰-۱۶۸-۸۰۲-۷
فینیا
کتابنامه: ص ۱۵۶؛ همچنین به صورت زیرنویس.
قانون اساسی -- ایران -- Iran -- Constitutions
بهروزی، ابوذر، گردآورنده
۲۰۶۴/۵۱۳۶۸KMH
۳۴۲/۵۵۰۲۳
۱۰۳۷۹۹۰۶
فینیا

قانون اساسی

نشر نوآور

به اهتمام: دکتر ابوذر بهروزی

ناشر: نوآور

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۶۸-۸۰۲-۷

مرکز پخش:

نوآور، تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، خیابان شهدای ژاندارمری
نرسیده به خیابان دانشگاه ساختمان ایرانیان، پلاک ۸۸ طبقه اول، واحد ۳
تلفن: ۰۲۱۶۴۴۸۴۱۹۱ - ۹۲
www.noavarpub.com

کلیه حقوق چاپ و نشر این کتاب مطابق با قانون حقوق مؤلفان و مصنفان مصوب سال ۱۳۴۸ برای ناشر محفوظ و منحصراً متعلق به نشر نوآور می‌باشد. لذا هرگونه استفاده از کل یا قسمتی از این کتاب (از قبیل هر نوع چاپ، فتوکپی، اسکن، عکس برداری، نشر الکترونیکی، هر نوع انتشار به صورت اینترنتی، سی‌دی، دی‌وی‌دی، فیلم فایل صوتی یا تصویری و غیره) بدون اجازه کتبی از نشر نوآور ممنوع بوده و شرعاً حرام است و متخلفین تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

@Noavarpub

صفحه رسمی انتشارات نوآور در شبکه‌های اجتماعی

فهرست مطالب

۹	مقدمه پدیدآورندگان
۱۳	علائم اختصاری
۱۴	اصلاحات و تغییرات و تنمیم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸ (جهت همه‌پرسی)
۱۵	بخش اول / قانون اساسی
۱۶	مقدمه
۱۷	طلیعه نهضت
۱۷	حکومت اسلامی
۱۸	خشم ملت
۱۸	بهبابی که ملت پرداخت
۱۹	شیوه حکومت در اسلام
۲۰	ولایت فقیه
۲۱	اقتصاد وسیله است نه هدف
۲۱	زن در قانون اساسی
۲۱	ارتش مکتبی
۲۲	قضا در قانون اساسی
۲۲	قوه مجریه
۲۲	وسایل ارتباط جمعی
۲۳	نمایندگان
۲۴	فصل اول - اصول کلی
۲۸	فصل دوم - زبان، خط، تاریخ و پرچم رسمی کشور
۲۹	فصل سوم - حقوق ملت
۳۴	فصل چهارم - اقتصاد و امور مالی
۳۸	فصل پنجم - حق حاکمیت ملت و قوای ناشی از آن
۴۰	فصل ششم - قوه مقننه
۴۰	مبحث اول - مجلس شورای اسلامی
۴۳	مبحث دوم: اختیارات و صلاحیت مجلس شورای اسلامی
۵۰	فصل هفتم - شوراها
۵۱	فصل هشتم - رهبر یا شورای رهبری

فصل نهم - قوه مجریه	۵۵
مبحث اول - ریاست جمهوری و وزراء	۵۵
مبحث دوم - ارتش و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی	۶۳
فصل دهم - سیاست خارجی	۶۵
فصل یازدهم - قوه قضائیه	۶۶
فصل دوازدهم - صدا و سیما	۷۱
فصل سیزدهم - شورای عالی امنیت ملی	۷۱
فصل چهاردهم - بازنگری در قانون اساسی	۷۲

بخش دوم / اصولی از قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸ ۷۴

بخش سوم / متن پیش‌نویس قانون اساسی	۸۵
فصل اول - اصول کلی	۸۶
فصل دوم - دین رسمی کشور	۸۸
فصل سوم - حق حاکمیت ملی و قوای ناشی از آن	۸۸
فصل چهارم - پرچم، زبان و خط رسمی کشور	۸۹
فصل پنجم - حقوق ملت	۹۰
فصل ششم - قوه مقننه	۹۳
مبحث اول: مجلس شورای ملی	۹۳
مبحث دوم: اختیارات و صلاحیت	۹۴
مبحث سوم: شوراهای منطقه‌ای	۹۷
فصل هفتم - قوه مجریه	۹۸
مبحث اول: رئیس‌جمهور	۹۸
مبحث دوم: هیأت وزیران	۱۰۲
مبحث سوم: امور مالی	۱۰۴
مبحث چهارم - ارتش	۱۰۵
فصل هشتم - قوه قضائیه	۱۰۵
فصل نهم - دیوان عدالت اداری	۱۰۸
فصل دهم - شورای نگهبان قانون اساسی	۱۰۸
فصل یازدهم	۱۰۹
فصل دوازدهم	۱۱۰

بخش چهارم / قانون اساسی مشروطیت	۱۱۱
مورخ ۱۴ شهر ذی‌القعدة الحرام ۱۳۲۴ در تشکیل مجلس	۱۱۱
با اصلاحات ۱۳۲۸ و ۱۳۳۶	۱۱۱
صورت قسم‌نامه	۱۱۴
در وظائف مجلس و حدود و حقوق آن	۱۱۵
در اظهار مطالب به مجلس شورای ملی	۱۱۷
عنوان مطالب از طرف مجلس	۱۱۸
در شرایط تشکیل مجلس سنا	۱۱۹

بخش پنجم / متمم قانون اساسی مشروطه	۱۲۲
مورخ ۲۹ شعبان ۱۳۲۵ هجری قمری (۱۲۸۶ هجری شمسی)	۱۲۲
با اصلاحات ۱۳۰۴، ۱۳۲۸ و ۱۳۳۶	۱۲۲
حقوق ملت ایران	۱۲۴
قوای مملکت	۱۲۶
حقوق اعضای مجلسین	۱۲۷
حقوق سلطنت ایران	۱۲۷
راجع به وزراء	۱۳۱
اقتدارات محاکمات	۱۳۳
در خصوص انجمنهای ایالتی و ولایتی	۱۳۵
در خصوص مالیه	۱۳۵
قشون	۱۳۶
اصل الحاقی به متمم قانون اساسی مصوب اردیبهشت ۱۳۲۸	۱۳۷
قانون تفسیر اصل ۸۲ متمم قانون اساسی مصوب شهریور ماه ۱۳۱۰	۱۳۸

بخش ششم / نظرات شورای نگهبان	۱۳۹
واژه‌نامه فارسی به انگلیسی	۱۵۲
فهرست منابع و مأخذ	۱۵۶

نشر نوآور ضمن ارج نهادن و قدردانی از اعتماد شما به کتاب‌های این انتشارات، به استحضارتان می‌رساند که همکاران این انتشارات، اعم از مؤلفان و مترجمان و کارگروه‌های مختلف آماده‌سازی و نشر کتاب، تمامی سعی و همت خود را برای ارائه کتابی درخور و شایسته شما فرهیخته گرامی به کار بسته‌اند و تلاش کرده‌اند که اثری را ارائه نمایند که از حداقل‌های استاندارد یک کتاب خوب، هم از نظر محتوایی و غنای علمی و فرهنگی و هم از نظر کیفیت شکلی و ساختاری آن، برخوردار باشد.

با این وجود، علی‌رغم تمامی تلاش‌های این انتشارات برای ارائه اثری با کمترین اشکال، باز هم احتمال بروز ایراد و اشکال در کار وجود دارد و هیچ اثری را نمی‌توان الزاماً مبرا از نقص و اشکال دانست. از سوی دیگر، این انتشارات بنابه تعهدات حرفه‌ای و اخلاقی خود و نیز بنابه اعتقاد راسخ به حقوق مسلم خوانندگان گرامی، سعی دارد از هر طریق ممکن، به‌ویژه از طریق فراخوان به خوانندگان گرامی، از هرگونه اشکال احتمالی کتاب‌های منتشره خود آگاه شده و آن‌ها را در چاپ‌ها و ویرایش‌های بعدی آن‌ها رفع نماید.

لذا در این راستا، از شما فرهیخته گرامی تقاضا داریم در صورتی که حین مطالعه کتاب، با غلط‌های محتوایی و املائی برخورد نمودید، لطفاً این موارد را در کتاب و یا برگه جداگانه‌ای یادداشت نمایید و به صورت عکس، به همراه ذکر نام و شماره تماس خود، از طریق منوی بالای سایت نوآور، قسمت پشتیبانی (تیکت) و یا اسکن کردن بارکد زیر به واحد علمی ارسال نمایید، تا این موارد بررسی شده و در چاپ‌ها و ویرایش‌های بعدی کتاب، اعمال و اصلاح گردد و باعث هرچه پربارتر شدن محتوای کتاب و ارتقاء سطح کیفی، شکلی و ساختاری آن گردد.

نشر نوآور، ضمن ابراز امتنان از این عمل متعهدانه و مسئولانه شما خواننده فرهیخته و گرانقدر، به منظور تقدیر و تشکر از این همدلی و همکاری علمی و فرهنگی، پس از بررسی کارشناسان نوآور، در صورتی که اصلاحات درست و بجا باشد، متناسب با میزان موارد ارسال شده، به رسم ادب و قدرشناسی، کد تخفیفی جهت خرید کتاب‌های نشر نوآور به شما ارائه می‌شود.

همچنین نشر نوآور و پدیدآورندگان کتاب، از هرگونه پیشنهادها، نظرات، انتقادات و راه‌کارهای شما عزیزان در راستای بهبود کتاب، و هرچه بهتر شدن سطح کیفی و علمی آن صمیمانه و مشتاقانه استقبال می‌نمایند.

در همین راستا از طریق پشتیبانی سایت (تیکت) با ما در ارتباط باشید.

QR Code Scan

دسترسی سریع به پشتیبانی (تیکت)

واحد علمی - گزارش اصلاحات

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى عَلِيٍّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا الْمُرْتَضَى، اَلْاِمَامِ التَّقِيِّ النَّقِيِّ، وَحُجَّتِكَ عَلَى
مَنْ فَوْقَ اَلْاَرْضِ وَمَنْ تَحْتَ الثَّرَى، الصِّدِّيقِ الشَّهِيدِ، صَلَوةً كَثِيْرَةً تَامَّةً زَاكِيةً
مُتَوَاصِلَةً مُتَوَاتِرَةً مُتَرَادِفَةً، كَاَفْضَلِ مَا صَلَّيْتَ عَلَى اَحَدٍ مِنْ اَوْلِيَائِكَ.

بار الها! بر علی بن موسی الرضای پسندیده، درود و
رحمت فرست، پیشوای پارسا و منزّه و حجت تو
بر هر که روی زمین و هر که زیر خاک است،
بسیار راستگوی شهید، درود و رحمتی
فراوان، کامل، با برکت، متصل و پیوسته،
پیاپی و دنبال هم، همچون بهترین
رحمتی که بر هریک از اولیائت
فرستادی.

من پشه‌ام از لطف تو طاووس شوم یک قطره‌ام از یم تو قاموس شوم
گر لطف کنی پر بگشایم چو ملک آمادهٔ پابوس شه طوس شوم

امام خمینی «ره»

کلیه حقوق چاپ و نشر این کتاب

مطابق با قانون حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب سال ۱۳۴۸ و آیین‌نامه اجرایی آن مصوب ۱۳۵۰، برای ناشر محفوظ و منحصرأ متعلق به نشر نوآور است. لذا هر گونه استفاده از کل یا قسمتی از مطالب، اشکال، نمودارها، جداول و تصاویر این کتاب، در دیگر کتب، مجلات، نشریات، سایت‌ها، شبکه‌های اجتماعی و موارد دیگر، و نیز هر گونه بهره‌برداری از مطالب این کتاب تحت هر عنوانی از قبیل چاپ، فتوکپی، اسکن، تایپ از آن، تهیه فایل پی دی اف و عکس‌برداری از کتاب، و همچنین هر نوع انتشار به صورت اینترنتی، الکترونیکی، سی دی، دی وی دی، فیلم، فایل صوتی یا تصویری و غیره بدون اجازه کتبی از نشر نوآور ممنوع و غیرقانونی بوده و **شرعاً نیز حرام** است، و متخلفین تحت پیگرد قانونی و قضایی قرار می‌گیرند.

ماده ۲۳ قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان:

هر کس تمام یا قسمتی از اثر دیگری را که مورد حمایت این قانون است بنام خود یا بنام پدیدآورنده بدون اجازه او و یا علماً و عامداً بنام شخص دیگری غیر از پدیدآورنده، نشر یا پخش یا عرضه کند به حبس تأدیبی از ۶ ماه تا ۳ سال محکوم خواهد شد.

با توجه به اینکه هیچ کتابی از کتب نشر نوآور به صورت فایل ورد یا پی دی اف و موارد این‌چنین، توسط این انتشارات در هیچ سایت اینترنتی و یا شبکه اجتماعی ارائه نشده است، لذا در صورتی که هر سایت، کانال و گروهی در شبکه‌های اجتماعی اقدام به تایپ، اسکن و یا موارد مشابه نماید و کل یا قسمتی از متن کتب نشر نوآور را در رسانه‌های مذکور قرار دهد و یا اقدام به فروش آن نماید، توسط کارشناسان امور اینترنتی این انتشارات که روزانه محتوای سایت‌ها و شبکه‌های اجتماعی را پایش می‌نمایند، بررسی و در صورت مشخص شدن هرگونه تخلف، ضمن اینکه این کار از نظر قانونی غیر مجاز و از نظر شرعی نیز حرام می‌باشد، وکیل قانونی انتشارات از طریق وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، پلیس فتا (پلیس رسیدگی به جرایم رایانه‌ای و اینترنتی) و نیز سایر مراجع قانونی، اقدامات مقتضی را به عمل آورده، و طی انجام مراحل قانونی و اقدامات قضایی، خاطیان را مورد پیگرد قانونی و قضایی قرار داده و کلیه خسارات وارده به این انتشارات و مؤلف از متخلفان اخذ خواهد شد.

همچنین در صورتی که هر یک از کتابفروشی‌ها، اقدام به تهیه کپی، جزوه، چاپ دیجیتال، چاپ افست و ... از کتب انتشارات نوآور نموده و اقدام به فروش آن نمایند، ضمن اطلاع‌رسانی تخلفات کتابفروشی مزبور به سایر همکاران و مؤرخین محترم، از طریق وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، اتحادیه ناشران، و انجمن ناشران دانشگاهی و نیز مراجع قانونی و قضایی اقدام به استیفای حقوق خود از متخلف می‌نماید.

بعضاً مشاهده می‌شود که افراد ناآگاه بدون اطلاع از موارد و ماده قانون فوق (و حتی گاهاً با نیت کمک به دیگران) اقدام به انتشار فایل کتاب ناشر در شبکه‌های اجتماعی یا فضای مجازی می‌نمایند و با اینکار علاوه به وارد نمودن خسارات جبران‌ناپذیر به ناشر و مؤلف، باعث تعطیلی و بیکاری خیل عظیمی از شاغلین در بسیاری از مشاغل مربوط به کتاب مانند ناشر، مؤلف، کتاب‌فروش، لیتوگرافی، صحافی، چاپخانه، موزع و ... می‌گردند. و از طرف دیگر شخص خاطی با این کار مورد شکایت حقوقی و کیفری ناشر و مؤلف قرار می‌گیرد و باید علاوه بر پرداخت تمامی خسارات وارده به ناشر و مؤلف، متحمل جزای حبس تأدیبی نیز باشد. لذا خواهشمند است با آگاهی از مطالب فوق، ناشران را در ارائه خدمات هر چه بیشتر و بهتر یاری فرمایید.

خرید، فروش، تهیه، استفاده و مطالعه از روی نسخه غیراصل کتاب،

از نظر قانونی غیرمجاز، و شرعاً نیز حرام است.

انتشارات نوآور از خوانندگان گرامی خود درخواست دارد که در صورت مشاهده هر گونه تخلف از قبیل موارد فوق، مراتب را از طریق تلفن‌های انتشارات نوآور به شماره‌های ۰۹۲-۰۶۴۴۸۴۱۹۰ و یا از طریق منوی بالای سایت نشر نوآور، قسمت پشتیبانی (تیکت) و یا اسکن کردن بارکد زیر به واحد مدیریت ارسال نمایند، تا از تسهیل حقوق ناشر، پدیدآورنده و نیز خود خوانندگان محترم جلوگیری به عمل آید، و در راستای انجام این امر مهم، به عنوان تشکر و قدردانی، از کتب انتشارات نوآور، نیز هدیه دریافت نمایند.

QR Code Scan

دسترسی سریع به پشتیبانی (تیکت)

واحد مدیریت - گزارش تخلفات

مقدمه پدیدآورندگان

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی با اکثریت دو سوم آراء نمایندگان «مجلس بررسی نهایی قانون اساسی» در تاریخ ۱۳۵۸/۸/۲۴ تصویب گردید و در همه‌پرسی ۱۳۵۸/۹/۱۲ با ۹۹/۲٪ آراء به تأیید ملت رسید. پس از گذشت ده سال از اجرای قانون مذکور، «شورای بازنگری قانون اساسی» بر اساس فرمان مورخ ۱۳۶۸/۲/۴ حضرت امام خمینی (ره) تشکیل و نسبت به تجدیدنظر و اصلاح برخی از اصول آن اقدام شد که اصلاحات اخیر نیز در همه‌پرسی مورخ ۱۳۶۸/۵/۶ مورد تأیید نهایی قرار گرفت.

متن قانون اساسی به شرحی که آمد، محور اصلی مجموعه فعلی می‌باشد و خوانندگان محترم می‌توانند برای ملاحظه متن سابق اصول بازنگری شده، به بخشی که تحت همین عنوان در کتاب گنجانده شده، رجوع فرمایند.

اما مجموعه حاضر حایز خصوصیتی است که آن را از سایر کتب مشابه که صرفاً حاوی متن قانون هستند، امتیاز می‌بخشد و به مخاطب امکان مطالعه طیف وسیعی از اطلاعات را با حفظ ویژگی اختصار و تسریع دستیابی به مطالب مورد نظر می‌دهد. از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره نمود که هر یک با اهداف آتی‌الذکر در این مجموعه گنجانده شده است:

۱- ارائه متن صحیح و بدون غلط قانون.

۲- در نظر گرفتن فضایی خالی جهت درج یادداشت و نکته‌های احتمالی تحت همین عنوان.

۳- تیتراژ اختصاصی تمامی اصول قانون که امکان فهم اجمالی اصل و آشنایی با موضوع پیش از مطالعه کامل متن و مرور و بخاطر سپاری آسانتر آن پس از مطالعه را فراهم کرده و خواننده را در رجوع مستقیم به اصل موردنظر با توجه به عنوان انتخابی مستقل یاری می‌دهد.

۴- تهیه و تدوین نمایه واژگان بر اساس شماره اصول قانون اساسی که راهنمای جست‌وجوی اصل حاوی واژه موردنظر بوده و آماری از تعداد و تکرار واژه مزبور در قانون به دست می‌دهد.

۵- تنظیم واژه‌نامه انگلیسی لغات مهم به کار رفته در قانون اساسی که مخاطب را از جست‌وجوی معادل اصطلاحات در سایر کتب ذیربط، بی‌نیاز ساخته و لغت‌نامه‌ای اختصاصی از قانون اساسی را در اختیار او قرار می‌دهد.

۶- جمع‌آوری نظرات شورای نگهبان در رابطه با اصول قانون اساسی؛ توضیح آنکه وفق قانون اساسی شورای نگهبان تنها مرجع صالح تفسیر قانون اساسی است، لذا درپاره‌ای از موارد که متن قانون با ابهام یا اجمال مواجه بوده است، اقدام به اظهارنظر در خصوص امر نموده که در مجموعه حاضر تلاش شده بخش اهم نظریات مذکور (اعم از تفسیری و مشورتی) گردآوری و ضمیمه شود.

۷- ارائه متن کامل پیش‌نویس قانون اساسی که امکان دسترسی به متن پیشنهادی اولیه را هموار و بررسی تغییرات احتمالی به عمل آمده را میسر می‌سازد.^۱

۸- گنجاندن متن قانون اساسی ایران پیش از انقلاب اسلامی، مشتمل بر قانون اساسی مشروطیت مورخ ۱۳۲۴ و متمم آن که فرصت مطالعه‌ای تاریخی و مقایسه‌ای را فراهم آورده است.^۲

۱. توضیح: زمانی که امام خمینی در پاریس اقامت داشتند، دکتر حسن حبیبی را مأمور تهیه پیش‌نویس قانون اساسی کردند. ایشان نیز با مشورت و همکاری آقایان ناصر کاتوزیان، عبدالکریم لاهیجی، جعفری لنگرودی، ابوالحسن بنی‌صدر و ناصر میناجی، طرح اولیه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران را تهیه کردند. پس از پیروزی انقلاب، این طرح در شورای طرح‌های انقلاب به ریاست دکتر پدآ... سحابی و با مشارکت جمعی از صاحب‌نظران اصلاح و تکمیل شد و سپس در شورای انقلاب مطرح و با تغییراتی به تصویب این شورا رسید. پس از ارائه نظراتی دایر بر به همه‌پرسی گذاردن مستقیم این پیش‌نویس و یا بررسی اولیه آن در مجلسی مرکب از نمایندگان ملت، سرانجام مقرر گردید تا مجلس خبرگان تشکیل و پس از بررسی نهایی پیش‌نویس توسط کمیسیون نهایی تهیه متن پیش‌نویس حداکثر ظرف مدت یک ماه همه‌پرسی قانون اساسی برگزار شود. قبل از تشکیل مجلس خبرگان تدوین قانون اساسی، متن پیش‌نویس در مطبوعات منتشر گردید تا نظرات موافقین و مخالفین منعکس شود.

۲. قانون اساسی مشروطه اولین قانون اساسی در ایران بود که ۱۴ ذیقعد ۱۳۲۴ هجری قمری (۱۲۸۵ هجری شمسی) به امضای مظفرالدین شاه رسید و تا سال ۱۳۵۷ که حکومت مشروطه در ایران از میان رفت، قانون اساسی ایران بود، اما چون این قانون بعد از موفقیت مشروطه‌خواهان در گرفتن فرمان مشروطه، با تعجیل تدوین شده بود، متممی برای آن تهیه و به تصویب مجلس رسید و محمدعلی شاه آن را در ۲۹ شعبان ۱۳۲۵ هجری قمری امضا کرد و پس از آن نیز در چند نوبت با تشکیل مجلس مؤسسان برخی از مواد آن تغییر کرد.

و اما علاوه بر موارد اخیر که تشکیل‌دهنده بخش‌های مختلف کتاب هستند، اصول قانون اساسی در این مجموعه حسب مورد و ضرورت، دارای ارجاعات متعدد از قرار ذیل است:

۱- ارجاع به اصول مرتبط و مشابه و دارای وحدت موضوعی در قانون اساسی مشروطه و متمم آن و پیش‌نویس قانون اساسی جمهوری اسلامی و بعضاً خود قانون اساسی که دسترسی به متون مذکور را با اهداف پیش‌گفته تسریع می‌بخشد.

۲- آدرس‌دهی به قوانین عادی مربوطه که فهرستی از مصوبات و قوانین موضوعه پیرامون موضوع مورد بحث را نشان می‌دهد.

۳- آدرس‌دهی به اصول مشابه در قوانین اساسی سایر کشورها که یاور مخاطب در بعد تطبیقی مطالعه بوده و او را با شیوه تقنینی دیگر کشورها آشنا می‌سازد.

۴- ارجاع به مواد مربوطه در برخی اسناد حقوقی مهم و معتبر بین‌المللی از جمله اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و ... که پرسش‌های متصور حول وجوه اشتراک و افتراق و سایر ابعاد قابل بررسی را پاسخگو است.

۵- ارجاع به نظرات شورای نگهبان در رابطه با همان اصل که تفصیل آن با قید شماره و تاریخ نظر در بخشی از همین مجموعه موجود است.

۶- ارجاع به مباحث مطروحه پیرامون بعضی از اصول در کتب «صورت مشروح مذاکرات مجلس بررسی نهایی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران» و «صورت مشروح مذاکرات شورای بازنگری قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران»؛ بدین شرح که چنانچه در ابتدای مقدمه اشاره شد، قانون اساسی فعلی مراحل را جهت تصویب و سپس بازنگری طی نموده و محتوای هر یک از اصول جهت تصویب و تقنین مورد مذاکرات فراوان طی جلسات متعدد، واقع و بعضاً با آرای مخاطب و موافق مواجه گردیده و نهایتاً به شکل کنونی مورد تصویب اکثریت قرار گرفته است و مشروح این مذاکرات در قالب کتبی تحت همین نام توسط مجلس شورای اسلامی، به چاپ رسیده است و منبعی غنی جهت آگاهی از اموری چون فلسفه وضع اصول، تعداد مخالفین و موافقین هر اصل با ذکر نام اشخاص موصوف، استدلالات، پیشنهادات و ایرادات احتمالی بیان شده در هر موضوع و ... می‌باشد که البته تفصیل آن از حوصله و موضوع این کتاب خارج بود، لذا بر آن شدیم تا به ذکر نشانی مباحث از قبیل شماره جلد و

جلسه اکتفا نموده و علاقه‌مندان را جهت مزید اطلاع به آنجا ارجاع تا با تسلط بر پیش زمینه‌ها و گفت‌وگوهای مقدماتی، درک جامع‌تری از موضوع حاصل نمایند.

۷- ارجاع به آیات قرآنی مورد استفاده و الهام‌بخش در تدوین قانون اساسی که مستندات دینی اصل را پیش روی مخاطب قرار می‌دهد.

در خاتمه، بر خود فرض می‌دانیم که از حامیان اصلی این اثر یعنی مدیریت محترم نشر نوآور که با الطاف بی‌شائبه و زحمات فراوان و دقت و تلاش بی‌دریغشان، امکان تهیه این مجموعه را فراهم آورده، کمال تشکر و امتنان را داشته و توفیق روزافزون ایشان را از خداوند متعال مسألت نماییم.

امید است مجموعه حاضر در نظر جامعه حقوقی و عموم مردم، مقبول افتد.

ابوذر بهروزی

علائم اختصاری

پیش‌نویس قانون اساسی.	پ.ق.ا:
جمهوری اسلامی ایران	ج.ا.ا:
رجوع کنید به	ر.ک:
قانون اساسی مشروطه.	ق.ا.م:
قانون آئین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری مصوب ۱۳۷۸	ق.آ.د.ک:
قانون آئین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب ۱۳۷۹	ق.آ.د.م:
قانون اساسی	ق.ا:
قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۳ با اصلاحات و الحاقات بعدی	ق.ت.د.ع.ا:
قانون کار.	ق.ک:
قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰	ق.م.ا:
قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲	ق.م.ج.ن.م:
قانون مدنی	ق.م:
قانون	ق:
مجمع تشخیص مصلحت نظام	م.ت.م.ن:
مجلس شورای اسلامی	م.ش.ا:
متمم قانون اساسی مشروطه	م.ق.ا.م:
ماده	م:

اصلاحات و تغییرات و متمیم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸ (جهت همه‌پرسی)

دولت جمهوری اسلامی ایران پیشنهاد اصلاحات و تغییرات و متمیم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸ را که شورای بازنگری قانون اساسی به موجب فرمان مورخ ۴ اردیبهشت ماه ۱۳۵۸ را قائد عظیم‌الشان و رهبر کبیر انقلاب جهانی اسلام و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران حضرت آیت‌الله‌العظمی امام خمینی قدس‌سره‌الشریف در چهل و هشت اصل مدون و چند تصمیم و توضیح در جلسات مورخ هفدهم تا بیستم تیرماه یک‌هزار و سیصد و شصت و هشت هجری شمسی به طور نهایی بررسی و تدوین کرده و در چهل و یکمین اجلاس خود به تصویب نهایی رسانده و مقام معظم رهبری آن را تأیید و امضا فرموده و جهت همه‌پرسی طی فرمان مورخ بیست و هشتم تیرماه یک‌هزار و سیصد و شصت و هشت به دولت ابلاغ کرده‌اند، به شرح زیر به همه‌پرسی می‌گذارد:

ماده ۱- در تمامی اصول و سرفصلها و مقدمه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، عبارت «مجلس شورای ملی» به «مجلس شورای اسلامی» تغییر می‌یابد.

ماده ۲- عنوان مبحث اول فصل نهم به «ریاست جمهوری و وزرا» تبدیل گردد و عنوان «مبحث دوم» تغییر یابد و عنوان «مبحث دوم، نخست‌وزیر و وزرا» (قبل از اصل یکصد و سی و سوم) حذف گردد و عنوان «فصل دوازدهم، رسانه‌های گروهی» به «فصل دوازدهم، صدا و سیما» تغییر یابد و قبل از اصل یکصد و هفتاد و ششم، عنوان «فصل سیزدهم، شورای عالی امنیت ملی» و قبل از اصل یکصد و هفتاد و هفتم، عنوان «فصل چهاردهم، بازنگری در قانون اساسی» افزوده گردد.

ماده ۳- اصول ۵۷، ۶۰، ۶۴، ۶۹، ۷۰، ۸۵، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۱، ۹۹، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۷، ۱۵۸، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۴، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵ اصلاح می‌شود و تغییر و متمیم می‌یابد و به جای اصول قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸ قرار می‌گیرد و اصل ۱۷۶ و ۱۷۷ نیز به قانون اساسی اضافه می‌شود و کلیه اصلاحات و تغییرات و جابه‌جاییها و اضافات در چهل و هشت اصل مدون به شرح زیر تصویب می‌گردد.

بخش اول

قانون اساسی

مقدمه

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مبین نهادهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه ایران بر اساس اصول و ضوابط اسلامی است که انعکاس خواست قلبی امت اسلامی می‌باشد. ماهیت انقلاب عظیم اسلامی ایران و روند مبارزه مردم مسلمان از ابتدا تا پیروزی که در شعارهای قاطع و کوبنده همه قشرهای مردم تبلور می‌یافت این خواست اساسی را مشخص کرده و اکنون در طلیعه این پیروزی بزرگ، ملت ما با تمام وجود نیل به آن را می‌طلبد.

ویژگی بنیادی این انقلاب نسبت به دیگر نهضت‌های ایران در سده اخیر مکتبی و اسلامی بودن آن است، ملت مسلمان ایران پس از گذر از نهضت ضد استبدادی مشروطه و نهضت ضد استعماری ملی شدن نفت به این تجربه گرانبار دست یافت که علت اساسی و مشخص عدم موفقیت این نهضت‌ها مکتبی نبودن مبارزات بوده است. گرچه در نهضت‌های اخیر خط فکری اسلامی و رهبری روحانیت مبارز سهم اصلی و اساسی را بر عهده داشت، ولی به دلیل دور شدن این مبارزات از مواضع اصیل اسلامی، جنبش‌ها به سرعت به رکود کشانده شد. از اینجا وجدان بیدار ملت به رهبری مرجع عالیقدر تقلید حضرت آیت الله العظمی امام خمینی ضرورت پیگیری خط نهضت اصیل مکتبی و اسلامی را دریافت و این بار روحانیت مبارز کشور که همواره در صف مقدم نهضت‌های مردمی بوده و نویسندگان و روشنفکران متعهد با رهبری ایشان تحرک نوینی یافت. (آغاز نهضت اخیر ملت ایران در سال هزار و سیصد و هشتاد و دو هجری قمری برابر با هزار و سیصد و چهل و یک هجری شمسی می‌باشد).

طایعه نهضت

اعتراض درهم‌کوبنده امام خمینی به توطئه آمریکایی «انقلاب سفید» که گامی در جهت تثبیت پایه‌های حکومت استبداد و تحکیم وابستگی سیاسی، فرهنگی و اقتصادی ایران به امپریالیزم جهانی بود عامل حرکت یکپارچه ملت گشت و متعاقب آن انقلاب عظیم و خونبار امت اسلامی در خردادماه ۴۲ که در حقیقت نقطه آغاز شکوفایی این قیام شکوهمند و گسترده بود مرکزیت امام را به عنوان رهبری اسلامی تثبیت و مستحکم نمود و علیرغم تبعید ایشان از ایران در پی اعتراض به قانون ننگین کاپیتولاسیون (مصونیت مستشاران آمریکایی) پیوند مستحکم امت با امام همچنان استمرار یافت و ملت مسلمان و به ویژه روشنفکران متعهد و روحانیت مبارز راه خود را در میان تبعید و زندان، شکنجه و اعدام ادامه دادند.

در این میان قشر آگاه و مسئول جامعه در سنگر مسجد، حوزه‌های علمیه و دانشگاه به روشنگری پرداخت و با الهام از مکتب انقلابی و پرچار اسلام تلاش پی‌گیر و ثمربخشی را در بالا بردن سطح آگاهی و هوشیاری مبارزاتی و مکتبی ملت مسلمان آغاز کرد. رژیم استبداد که سرکوبی نهضت اسلامی را با حمله دژخیمانه به فیضیه و دانشگاه و همه کانون‌های پرخروش انقلاب آغاز نموده بود به مذبحانه‌ترین اقدامات ددمنشانه جهت رهایی از خشم انقلابی مردم دست زد و در این میان جوخه‌های اعدام، شکنجه‌های قرون وسطایی و زندان‌های درازمدت، بهایی بود که ملت مسلمان ما به نشانه عزم راسخ خود به ادامه مبارزه می‌پرداخت. خون صدها زن و مرد جوان و بالیما که سحرگاهان در میدان‌های تیر فریاد «الله اکبر» سر می‌دادند یا در میان کوچه و بازار هدف گلوله‌های دشمن قرار می‌گرفتند انقلاب اسلامی ایران را تداوم بخشید، بیانی‌ها و پیام‌های پی‌درپی امام به مناسبت‌های مختلف، آگاهی و عزم امت اسلامی را عمق و گسترش هر چه فزون‌تر داد.

حکومت اسلامی

طرح حکومت اسلامی بر پایه ولایت فقیه که در اوج خفقان و اختناق رژیم استبدادی از سوی امام خمینی (ره) ارائه شد انگیزه مشخص و منسجم نوینی را در مردم مسلمان ایجاد نمود و راه اصیل مبارزه مکتبی اسلام را گشود که تلاش مبارزان مسلمان و متعهد را در داخل و خارج کشور فشرده‌تر ساخت.

فصل اول - اصول کلی

نوع حکومت ایران؛ جمهوری اسلامی

اصل اول

حکومت ایران جمهوری اسلامی است که ملت ایران، بر اساس اعتقاد دیرینه‌اش به حکومت حق و عدل قرآن، در پی انقلاب اسلامی پیروزمند خود به رهبری مرجع عالیقدر تقلید آیت الله العظمی امام خمینی، در همه‌پرسی دهم و یازدهم فروردین ماه یکهزار و سیصد و پنجاه و هشت هجری شمسی برابر با اول و دوم جمادی‌الاولی سال یکهزار و سیصد و نود و نه هجری قمری با اکثریت $98/2\%$ کلیه کسانی که حق رأی داشتند، به آن رأی مثبت داد.

خصوصیات نظام جمهوری اسلامی

اصل دوم

جمهوری اسلامی، نظامی است بر پایه ایمان به:

۱- خدای یکتا (لا اله الا الله) و اختصاص حاکمیت و تشریع به او و لزوم تسلیم در برابر امر او.

۲- وحی الهی و نقش بنیادی آن در بیان قوانین.

۳- معاد و نقش سازنده آن در سیر تکاملی انسان به سوی خدا.

۴- عدل خدا در خلقت و تشریع.

۵- امامت و رهبری مستمر و نقش اساسی آن در تداوم انقلاب اسلام.

۶- کرامت و ارزش والای انسان و آزادی توأم با مسئولیت او در برابر خدا، که از راه:

الف - اجتهاد مستمر فقه‌های جامع‌الشرایط بر اساس کتاب و سنت معصومین سلام الله

علیهم اجمعین، ب - استفاده از علوم و فنون و تجارب پیشرفته بشری و تلاش در پیشبرد

آنها، ج - نفی هرگونه ستمگری و ستم‌کشی و سلطه‌گری و سلطه‌پذیری، قسط و عدل و

استقلال سیاسی و اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی و همبستگی ملی را تأمین می‌کند.

- اصل سوم وظایف دولت جمهوری اسلامی برای نیل به اهداف مقرر دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است برای نیل به اهداف مذکور در اصل دوم، همه امکانات خود را برای امور زیر به کار برد:
- ۱- ایجاد محیط مساعد برای رشد فضایل اخلاقی بر اساس ایمان و تقوا و مبارزه با کلیه مظاهر فساد و تباهی.
 - ۲- بالا بردن سطح آگاهی‌های عمومی در همه زمینه‌ها با استفاده صحیح از مطبوعات و رسانه‌های گروهی و وسایل دیگر.
 - ۳- آموزش و پرورش و تربیت بدنی رایگان برای همه، در تمام سطوح و تسهیل و تعمیم آموزش عالی.
 - ۴- تقویت روح بررسی و تتبع و ابتکار در تمام زمینه‌های علمی، فنی، فرهنگی و اسلامی از طریق تأسیس مراکز تحقیق و تشویق محققان.
 - ۵- طرد کامل استعمار و جلوگیری از نفوذ اجانب.
 - ۶- محو هرگونه استبداد و خودکامگی و انحصارطلبی.
 - ۷- تأمین آزادیهای سیاسی و اجتماعی در حدود قانون.
 - ۸- مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خویش.
 - ۹- رفع تبعیضات ناروا و ایجاد امکانات عادلانه برای همه، در تمام زمینه‌های مادی و معنوی.
 - ۱۰- ایجاد نظام اداری صحیح و حذف تشکیلات غیرضرور.
 - ۱۱- تقویت کامل بنیه دفاع ملی از طریق آموزش نظامی عمومی برای حفظ استقلال و تمامیت ارضی و نظام اسلامی کشور.
 - ۱۲- پی‌ریزی اقتصادی صحیح و عادلانه بر طبق ضوابط اسلامی جهت ایجاد رفاه و رفع فقر و برطرف ساختن هر نوع محرومیت در زمینه‌های تغذیه و مسکن و کار و بهداشت و تعمیم بیمه.
 - ۱۳- تأمین خودکفایی در علوم و فنون و صنعت و کشاورزی و امور نظامی و مانند اینها.
 - ۱۴- تأمین حقوق همه جانبه افراد از زن و مرد و ایجاد امنیت قضایی عادلانه برای همه و تساوی عموم در برابر قانون.
 - ۱۵- توسعه و تحکیم برادری اسلامی و تعاون عمومی بین همه مردم.

۱۶- تنظیم سیاست خارجی کشور بر اساس معیارهای اسلام، تعهد برادرانه نسبت به همه مسلمانان و حمایت بی‌دریغ از مستضعفان جهان.

اصل چهارم^۱ لزوم مطابقت کلیه قوانین با اسلام

کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزایی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیر اینها باید بر اساس موازین اسلامی باشد. این اصل بر اطلاق یا عموم همه اصول قانون اساسی و قوانین و مقررات دیگر حاکم است و تشخیص این امر بر عهده فقهای شورای نگهبان است.

اصل پنجم^۲ ولایت فقیه

در زمان غیبت حضرت ولی عصر «عجل الله تعالی فرجه» در جمهوری اسلامی ایران ولایت امر و امامت امت بر عهده فقیه عادل و باتقوا، آگاه به زمان، شجاع، مدیر و مدبر است که طبق اصل یکصد و هفتم عهده‌دار آن می‌گردد.

اصل ششم^۳ اداره کشور به اتکای آرای عمومی

در جمهوری اسلامی ایران امور کشور باید به اتکاء آراء عمومی اداره شود از راه انتخابات: انتخاب رئیس‌جمهور، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، اعضای شوراهای نظایر اینها، یا از راه همه‌پرسی در مواردی که در اصول دیگر این قانون معین می‌گردد.

اصل هفتم^۴ نقش شوراهای اداره کشور

طبق دستور قرآن کریم: «و امرهم شوری بینهم»^۵ و «شاوهم فی الامر»^۶ شوراهای مجلس شورای اسلامی، شورای استان، شهرستان، شهر، محل، بخش، روستا و نظایر اینها از ارکان تصمیم‌گیری و اداره امور کشورند.

موارد، طرز تشکیل و حدود اختیارات و وظایف شوراهای را این قانون و قوانین ناشی از آن معین می‌کند.

۱. ر.ک: سورة نساء، آیه ۵۹. و سورة مائده آیه ۴۴، ۴۵، ۴۷ و سورة انعام آیه ۵۷ و سورة بقره آیه ۲۲۹ < نظر شورای نگهبان.

۲. تجدیدنظر شده در سال ۱۳۶۸ < ر.ک: سورة یونس، آیه ۳۵ و سورة بقره آیه ۲۴۷

۳. ر.ک: اصل ۳۵ ق.ا.م. < اصل ۲۶ ق.م.ا. < اصول ۳ و ۱۵ پ. ق.ا. < اصول ۵۶ و ۵۷ ق.ا. < بند ۲، اصل ۲ ق.ا. < سوره. < م ۴ ق.ا. افغانستان. < بند ۳ م ۲۱ اعلامیه جهانی حقوق بشر ۱۹۴۸.

۴. ر.ک: سوره شوری، آیه ۳۸. و سوره آل عمران، آیه ۱۵۸.

۵. سورة شوری / آیه ۳۸

۶. سورة آل عمران / آیه ۱۵۹